

ÖRTÉNETI APOK.

FELELŐS SZERKESZTŐ
K. PAPP MIKLÓS.

Megjelenik minden vasárnap. — Előfizetési ár: Félévre 6 f. Egész évre 12. f. — Szerkesztőségi Iroda
Lyceumi nyomda. — Kiadó hivatal: Gr. Teleki Domokos ház nagypiacz.

Tartalom: Az 1541-diki gyalui egyezkedés oklevelei. (I. közlemény. — Bethlen Gábor és a felső magyarországiak. (VII. s befejező közlemény.) Közli Szilágyi Sándor. — Az 1836-ban elfogatott Lovassy László és társainak pöréhez. (VI. közlemény.) Közli K. Papp Miklós. — Kazinczy Ferencz eredeti leveleiből. (XVII. közlemény.) Közli K. Papp Miklós. — Gr. Kornis Antal kamarás, hunyadmegyei főispánhoz stb. intézett levelek. (V. közlemény.) — Kolozsvár 1848-iki jegyzőkönyvéből. (VI. közlemény.)

regis Romanorum etc. veluti infidelis quispiam acceptetur, jmmo ea, que pro fidelitate defuncte maiestatis regie eiusque filij egit, ipsi aut ceteris fidelibus maiestatis domini sui vicio ne vertantur, eo quod dominus reuerendissimus et alij per ea tempora maiestati regis Romanorum vinculo fidelitatis astrictus non fuit, ob eam igitur fidem, qua domino et principi suo astringebatur, quicquid ad publicum bonum regni ac maiestatis domini sui spectabat, pro uiribus suis promouere laborauit.

Ob amissionem Bude, maiestas regis Romanorum, aut domini regnicole vel quilibet alius, cuiuscunque status. et condicionis sit, dominum reuerendissimum, et alios qui ex fidelibus subditis defuncte maiestatis domini sui secum interfuerunt, requirere aut inculpate nunquam possint, sed ne obiciant quidem, nam quamuis dominus reuerendissimus et alij non ignoret occupationem Bude huic regno magnam ruinam atulisse, cum tamen Buda defuncte maiestatis regie prefuerit, jllius maiestas adhuc superstes domino reuerendissimo firmiter commiserat jmmo et obligauerat, vt si quid humanitas sibi contingeret Budam Hungaris et regno huic conseruaret, eius jtaque maiestate decedente, dominus reuerendissimus mandato domini sui per omnia obedire et satisfacere cupiens, et exaduerso jminentem calamitatem prospiciens, dominos barones, proceres, comitatus regni fere singulos per homines, et literas suas, aliquociens requisiiuit et comonefecit, vt mature conuenirent deque Buda conseruanda aut viam et modum jnirent, aut

Az 1541-diki gyalui EGYEZKEDÉS OKLEVELEI

(e bécsi cs. titkos levéltárból.)

I.
artinuzzi György váradi püspök és erdélyi kincstartó által I. Ferdinánd királyhoz fölterjesztett egyezkedési föltételek. Kelet nélkül (1541. dec.)

Articuli conditionum, quas a maiestate regis Romanorum Hungarieque etc. dominus frater Georgius episcopus Waradiensis desiderat.

Inprimis ne dominus reuerendissimus cum ceteris fidelibus defuncte maiestatis domini sui clementissimi in gratiam serenissimi

si cuiquam eam dedere vellent, domino reuerendissimo publice superinde literas darent expeditorias, eaque ratione, cuicumque tandem domini regnicole dicerent, Budam dare paratus foret, quod vbi domini regnicole neglexerunt, dominus reuerendissimus, ex debito officio, honoreque suo coactus fuit, Budam etiam capituli sui cum discrimine, tam diu tenere, donec domini regnicole superinde conuenirent, et concordarent, cum autem interea serenissimus rex Romanorum missis suis viribus Budam obsedisset, quamuis cesar Turcarum, paulo ante per dominos cancellarium et episcopum Quinqueecclesiensem firmissimo iuramento promiserat, filium defuncte maiestatis regie in libero regni imperio se conseruaturum ac defensurum, et si quempiam alienum Hungarj super inducerent proque principe cognoscerent, totum regnum ferro igneque in cinerem redigere vellet, dominus tamen meus cum alijs omnino decreuerat, huiusmodi promissiones et minas cesaris Turcarum postponere et contemnere, dummodo cum dominis comisarijs maiestatis Regis Romanorum, de articulis per catholicam cesaream maiestatem inter ambos principes hos conclusis et confirmatis concordare potuissent, vt igitur regnum in tam ancipiti malo, a tanta clade eriperetur, simulque obsidio solueretur, dominus reuerendissimus et alij, id demum factu salubre putarunt, vt a Turca pro remouenda obsidione subsidium implorarent, ac si forte contigisset illius ob metum, vires serenissimi regis Romanorum secedere, rursus ratione aliqua iuncta Thurce supplicias remittere, sicque regnum ab hisce periculis saluum atque incolume conseruare, itaque quod cesar Turcarum postmodum dolo et perfidia sua Budam occupauit, id domino reuerendissimo et alijs nemo impingat loco vicij propterea, quod vniuersi conatus ipsorum pro bono et comodo regni filijque defuncte maiestatis regie, proque conseruanda ac vendicanda publica tocius regni libertate processere, quamobrem maiestas regis Romanorum, super hijs omnibus, dignetur firmissimum priuilegium dare, pro amissione Bude, proque hijs omnibus quacunq; dominus reuerendissimus alijque vniuersi subditi et fideles defuncte maiestatis regie, qui illic interfuerunt, Bude vel extra

Budam admiserunt, jure vel alias quomodo libet per eius maiestatem, dominosue regnicolas, aut per quemuis alium, eundem dominum reuerendissimum et alias nunquam requirere neque punire, immo eius maiestatem illorum omnium obliuisci, neque eorum vlllo vnquam tempore meminisse velle, quin potius, vt vniuersos illos, qui Bude interfuerunt, in specialem proteccionem suam acceptare dignabitur.

Quoniam Cassouia aduc superstite maiestate regia a subditis regis Romanorum capta et expugnata fuit, maiestas regia Romanorum dignetur literis firmissimis superinde datis promittere, eos quorum opera Cassouia capta fuit, per eius maiestatem vel per quemuis alium, nullo vnquam tempore requiri aut puniri, immo dominum reuerendissimum, aliosque vniuersos subditos defuncte maiestatis regie, qui eius maiestate superstite ac decedente Cassouie fuerunt et sunt, pro illis omnibus, que ibidem Cassouie aut extra Cassouiam perpetrata fuerunt, neque per maiestatem regis Romanorum, neque per quosuis alios, cuiuscunque sint status et conditionis, iure vel quauis alia via, requiri vel puniri, quinimmo vt eius maiestas eorum omnium obliuiscatur neque vlllo vnquam tempore illorum meminisse dignetur.

Cum per felicitis memorie maiestatem regiam Cassouia similj vinculo atque Buda domino reuerendissimo comissa fuerit, vt videlicet eam quoque Hungaris et regno huic conseruaret, si itaque maiestas regis Romanorum alijs negocijs suis cum dominis regnicolis filioque defuncte maiestatis regie absolutis postulauerit, vt dominus reuerendissimus gentes suas e Cassouia educere debeat, maiestas regia a dominis regnicolis literas expeditorias ordinare dignetur, Cassouiam videlicet ex publico minorum regnicolarum consensu deditam esse, ne imposterum quispiam obicere possit, Cassouiam preter dominorum regnicolarum consensum deditam fuisse, in super vt dominus reuerendissimus quantumcunque commeatum et quascunque res illic habuerit libere aut educere aut diuendere possit.

Vt illi quorum industria Cassouia capta expugnataque fuit, in omnibus bonis et

inscriptionibus, que serenissimus felicis memorie Rex Johannes ipsis clementer conferre dignatus fuerat, per maiestatem Romanorum Regis contra quoslibet conseruentur.

Vt bona dominorum nobilium Cassouie existentium, que maiestas regis Romanorum, per hec disturbiorum tempora, cuicumque tandem contulisset, aut alias quomodolibet eiusdem maiestatis subditi pro se occupassent, eius maiestas, de facto omni semota occasione, remittj et hijs quorum prefuerunt clementer relaxari facere dignetur, vicissim si que bona per Cassouienses fuissent occupata, que quidem pro maiorj parte remissa sunt, ea tamen que nondum essent remissa, mox per eos quoque remittantur.

Item Vt maiestas regis Romanorum cum domino reuerendissimo iusta iuncta et computata ratione, super expensas, quas ad conseruacionem Cassouie impendit, in paratis reddere dignetur gratiose contentum.

Quemadmodum antea maiestas regis Romanorum graciose semet offerre dignata fuerat, nunc itidem dignetur, vt dominus reuerendissimus in omni dignitate omnibusque bonis, quecunque felicis memorie maiestas domini sui, siue ex gracia sua conferre, siue tutilo pignoris ipsi inscribere dignata fuisset, datis superinde nouis priuilegijs et literis, quum priores vniuerse Bude perierunt, conseruetur, non obstantibus prioribus eius maiestatis priuilegijs, si videlicet aliquibus ea bona per eius maiestatem collata vel inscripta fuissent.

Quod dominus reuerendissimus ad reddendam rationem, super administrationem (sic) Thesaurariatus sui, tam superstite maiestate domini sui, quam post eius maiestatis decessum factam, quum vniuerse rationes omniaque regesta in ipsa Budensi clade perierint, ne cogatur.

Cum magnificus dominus Caspar Seredij, per maiestatem regis Romanorum vt mandatarius, ad dominum reuerendissimum demissus fuerat, quia idem dominus Seredij dixerat, magis e re et commodo maiestatis regis Romanorum fore, si dominus in Transsiluania quam extra Transiluaniam ageret, jtaque dominus reuerendissimus volens commodo et dignitati eius maiestatis inseruire, dominos

regnicolas non paucis sumptibus suis in vnum corpus coalescere curauit, vt videlicet regnum illud, sine aliquo Tumultu, sineque grauioribus sumptibus ad manus maiestatis regie conferre valeret, quare maiestas regia dignetur dominum reuerendissimum de eiusmodi expensis, quas supra alios jllius regni proventus impendere coactus fuit, iusta inita ratione reddere contentum.

Vt dominus jllustrissimus Marchio Brandenburgensis dignetur vniuersa priuilegia serenissimi domini Regis Romanorum, datis literis nomine suo et jmperij, priuilegialibus affirmare et tam dominum reuerendissimum quam alios fideles subditos defuncte maiestatis regie assecurare, maiestatem regis Romanorum ea omnia, super que dominum reuerendissimum et ceteros fideles defuncte maiestatis regie assecurare dignabitur, pro rato et firmo contra quoslibet habituram et iunio-labiliter conseruaturam.

Quoniam dominus reuerendissimus superstite maiestate domini sui, ac post mortem eius pro temporis ratione, a diuersis mercatoribus diuersas res in credenciam leuare coactus fuit, si contigerit itaque pro huiusmodi creditis, per mercatores aliquomodo dominum reuerendissimum requirj, maiestas regis Romanorum aut permittat, vt illi vicissimi mercatores, qui ratione tricesimarum debent, libere pro debito requirantur, aut vero quoniam maiestas sua regia iam integro regni Imperio pocietur, tales, cum summa debiti ad aliquam magnam summam non acrescat, ex prouentibus regni reddantur contentj.

Quamuis arcem Mwnkach maiestas regis Romanorum ex sua gracia domino reuerendissimo pro solita et consueta arenda per literas offerre dignata fuerat, cum tamen dominus reuerendissimus nullum tale obsequium gratum eius maiestati adhuc exhibere potuit, pro quo id munificentie et liberalitatis ab eius maiestate promereretur, nihilominus remittit se ad gratiam eius maiestatis, si gratia eius maiestatis in hoc constabit.

Maiestas regia dignetur expensas Cassouienses domino reuerendissimo recompensari, si enim eius maiestas voluerit e ciuitate gentes domini reuerendissimi exire, dominus

reuerendissimus non nisi cum grandi solucione poterit istud efficere, et timendum jmmo cauendum est, ne aliquis ignis istic accendatur, cuius periculum post submissam condicionem hoc modo fiet.

Primum vt hij quorum opera Cassouia capta est, Martinus Gecheij, Gregorius Lonijaj, Georgius Morwaj, Georgius Eztherij et alij firmissimo priuilegio assecurantur, eos nunquam requirj neque punirj, legitime vel illegitime, eosdem deinde in bonis quibuslibet per serenissimum dominum Joannem regem ijsdem collatis, et inscriptis contra quoslibet libere conservare, preterea bona ipsorum, si per quoscumque occupata fuissent, statim de facto remitti.

Deinde bona dominorum nobilium Cassouie existentium, que siue per regiam maiestatem donata, siue per eius maiestatis subditos quomodocumque occupata fuissent, mox defacto remittantur, et vicissim si que per Cassouienses occupata nondum remissa fuissent, licet pro maiorj parte iam remissa sunt, vt remittantur.

Vlterius bona prepositure de Mijse, quum monasterium funditus excisum sit, et bona Haghmassij, per regiam maiestatem expugnatoribus Cassouie iam dictis collata per eius maiestatem vel interea possidere permittantur, donec regnum rectificabitur.

Si deus optimus regie maiestati Romanorum victoriam dederit in expugnatione Budensi, vt Budenses et Pesthienses assecurantur firmissimo priuilegio, quo in sua propria per eius maiestatem restituantur.

(Egykoru másolat.)

II.

Izabella királyné Statilius János erdélyi püspököt, Martinuzzi György váradi püspököt és Petrovics Péter temesiispánt meghatalmazza, hogy nevében I. Ferdinánd király biztosával, Serédi Gáspár felső-magyarországi kapitánynyal egyezkedjenek. Kelt Lippán 1541. dec. 18-dikán.

Isabella dei gracia regina Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. memorie commendamus et profiteamur tenore presencium significantes,

quibus expedit vniuersis. Cum serenissimus princeps dominus Ferdinandus, Romanorum, Hungarie et Bohemie rex etc. medio magnifici Casparis Seredij parcium superiorum eius maiestatis capitanei, certis quibusdam oblationibus propositis voluerit nobiscum concordie tractatus inire, nos itaque, que pro bono publico et regni salute omni tempore ad pacis concordieque studia propense fuimus, quo tandem tot tantisque malis dei beneficio, qui alme pacis autor est, finis imponeretur, officio nostro et jnductioni animi nostri consue te respondere volentes, vt ne nunc quidem a concordia abhorre re videremur, deputauimus et constituimus reuerendos deuotos, ac spectabilem et magnificum sijncere nobis dilectos, Joannem Statilium Episcopum Transsylvaniensem, fratrem Georgium episcopum Waradiensem ac Thesaurarium et Petrum Petrowyth comitem Themensiensem, partiumque regni nostri inferiorum capitaneum generalem, quorum quidem integritas, fides, prudencia et virtus, nobis perspecta est, in mandatarios et commissarios nostros, eisdemque plenam potestatem fecimus jmo facimus vigore presencium, ita quod possint et valeant, iuxta mentem et voluntatem nostram quam eis aperuimus, cum dicto Caspare Seredij, in negocijs tam nos quam filium nostrum concernentibus, agere et tractare, eaque omnia ratione concordie cum serenissimo domino Ferdinando Rege firmande polliceri promittere et exequi, de quibus illis plenariam jnformacionem, vt supra dictum est, dedimus, autoritatemque nostram attribuimus, non secus ac si nosmet ijs que acturi sic et tractaturi atque conclusuri sunt, coram interessemus, eciam si talia forent que mandatum exigerent magis speciale quam presentibus est expressum, promittentes sub bona fide nostra, quod nos quicquid prescripti commissarij nostri cum prefato Caspare Seredy, vt prefertur, egerint et concluderint, id omne perpetuo ratum, gratum, validum et firmum habiture, nec contra ea vel eorum aliquod directe vel indirecte quouis nomine, modo, colore et jngenio, acture dicture facture vel venture sumus, dolo et fraude postpositis penitus et semotis, harum testimonio literarum sigilli nostri appensione

munitarum. Datum in civitate nostra Lijppa, decima octava die mensis Decembris, anno domini millesimo quingentesimo quadragesimo primo.

ISABELLA REGINA
m.p. (P.H.)

(Eredeti pecséttel.)

BETHLEN GÁBOR

és a felső magyarországiak.

(1614—1619.)

Közl: Szilágyi Sándor.

1618. Apr. 27.

XXXII.

Illustris et Magnifice Domine, frater observandissime.

Servitiorum meorum *stb.* commendationem.

Megértettem az nagyságod leveléből az dézma felől való kívánságát nagyságodnak, kiben, Isten látja, oly jó szívvvel s jó akarrattal szolgálne nagyságodnak; de meggondolhatja nagyságod, ő felsége hire nélkül, én szolgálva lévén, ha mehetek-e szintén ennyire vagy nem, kiben az nagyságod böcsületi is forog. Hanem ha nagyságod jó akaratja, töltse reá nagyságod az négyezer forintra az summát és birja az dézmát négy esztendeig, mely esztendő eltelvén, szálljon le az summa is. Így nagyságodnak az inscriptionalist megadjuk. Ezt hozzá tévén, hogy aratásig ha ő felsége az nagyságod pénzét letenné, nagyságod az dézmát ő felségének ide engedje. Sokat gondoltunk e dolog felől; ennél tovább ő felsége hire és akaratja nélkül nem mehetünk.

Rákóczi Lajos uram mellett irtam Báthorij uramnak, az mását im oda küldtem nagyságodnak. Irtam Bocskaj Miklós uramnak is, hogy Báthorij uramnak szóló levelemet két főembere által küldje meg, az kik választ is hozának. Nagyságodat kérem, nagyságod Bocskaj uramnak, meghitt emberétül küldje meg az levelet. Éltesse Isten nagysá-

godat sok esztendeig jó egészségben. Cassa 27. Aprilis 1618.

Illustris et Magnificae Dominationis Vestrae

Servitor paratissimus
ANDREAS Dóczy m. p.

Külczim: Illustri et Magnifico Domino Sigismundo Rákoczij, Comiti Comitatus Borsodiensis etc: Sacr: Caes: Regiaeque Majestatis consiliario etc. Domino et fautori mihi observandissimo,

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1618. sept. 6.

XXXIII.

Illustrissimae Celsitudini Vestrae humilima studia devoveo, longam eidem vitam cum stabili valetudine animitus comprecans.

Desőfi Ferencz uram szolgája Daróczy Márton az gyűlés végétől fogva mind itt várta az articulusoknak kinyomtatását, meg lévén urától parancsolva neki, hogy nagyságodhoz menjen és terminust vegyen nagyságodtól az 63. articulusnak continentiája szerént az ő között (*sic*) és Palocsainé asszonyom között való differenciának complanálása felől. Nem várhatván az articulusoknak subscriptióját, im alámegyen és megtalálja nagyságodat. Az articulusoknak megküldése nem halad immár sokára, óránként szorgalmaztatom az subscriptióját; nagyságodnak ha arra való ideje és alkalmatossága vagon, szabadon terminálhat nagyságod az parsoknak és certifikálhatja őket de termino et loco, hogy tudjanak tempestive hozzá készülni.

Ma behittak vala az titoktanácsban, az károlyi tracta felől; minthogy nincsen nálok seriatim mint végeztek Nagyszombathban, meghagyák, hogy érsek uramnak írják, küldjön mindent fölírva, mint procedáljanak, miket proponáljanak, ki legyen praeses az ecse di és károlyi commissióban, kik commissariusok és az maga opinióját is írja meg ő nagysága. Conte Bukóit Csaszlónál mondják lenni hadával, az szándékja, hogy megütközék az adversa parssal, kitől nem mondják idegennek lenni gróf fo(n) Turnt is, kezén

akarja inkább veszteni, hogysem gyalázatosan hóhér miatt vesszen. Irtak ide a csehek mind császár, mind Ferdinánd urunknak sok pöcsét alatt; nem tudhatjuk még, mit continéal a levél, fülhegygyel halljuk, hogy conditionaliter fejet hajtnak ő fölségeknak, csak fiat omnium amnestia et in capita factionum ne animadvertatur. Az idő mindent kinyilatkoztat. Én nagyságod szolgálja vagyok. Servet deus *stb.* Viennae 6. Septembris 1618.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae.

Servitor humilis

E(piscopus) Nittriensis m. p.

Külczim: Illustrissimo Domino Domino Comiti Sigismundo Forgách de Gemes, Comitatum Neogradiensis, Sáros et de Szabolcs Comiti, Regni Hungariae Palatino, Judici Cumanorum ae Sacrae Caesareae Regiaeque Majestatis Consiliario intimo et per Regnum Hungariae Locumtenenti etc. Domino Domino fautori gratiosissimo. Komjathinum.

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1618. nov.

XXXIV.

Spectabilis ac Magnifice Domine et Frater mihi observandissime. Salutem *stb.*

Az kegyelmed levelét, kit 16 Novembris irt, tegnap vettem; az mi az Lónyai Sigmond dolgát illeti, minthogy ipsi incumbat, hogy fussa dolgát, ő mind addig fáradott, hogy az mit kívánt, ő felségétől impetrálta; hogy pedig kegyelmednek hírével nem eshetett, bizony csudáalom, holott a cancellarián könnyen végére mehettek volna, mert látták s tudták hogy oda fel sollicitál; azért nem kellett volna azt várni, hogy impetrálja az brachium regalét, hanem az ellen supplicálni és informálni kellett volna mind ő felségét s mind az tanács urakat tempesitive; hogy pedig így elnegligálták dolgokat, nem tudom, kire vethetnek, ha nem magokra. Most immár az ő fölsége parancsolatja ellen hogy én contrariumot cselekedjem, azt én, uram, nem mivelhetem kötelességem ellen. Az brachium regale hogy kegyelmedre nem szóllott, az attól vagyon, hogy az palatinus tisztinek nem derogálhattak. Hogy pe-

nig én kegyelmednek nem hagytam az executiót, attól volt, hogy kegyelmed particeps est bonorum és kegyelmed is annyiban interessatus ez dologban, alioquin én praetereáltam volna kegyelmedet; kétség nélkül, ha én interessatus vótam volna ez dologba, kegyelmednek demandálta volna ő fölsége az executiót; kegyelmed azért különben ezt ne írtse, mert az miben kegyelmed tisztii szerint procedálhat, se ő fölsége az mi kegyelmes urunk, se én nem praetereáljuk kegyelmedet. Ebben azért kegyelmed caute cselekedjék, hogy az ő fölsége autoritása ne laedáltassék, se az ország törvénye ellen valami ne következék; hiszen, ha mi igazságok vagyon az Prini uraméknak, ezután is élhetnek vele, egy ország gyűlésébe helyre hozhatják dolgokat. Mert ha én tiszttem szerint valamit cselekedhetném az Prini urakkal, az kegyelmed törekedésére megcselekedném; énnekem ő kegyelmek jó akaró atyámfiai, Lónyai Sigmondhoz semmi közöm nincsen, hanem az mit ő fölsége parancsolt, abba el kellett járnom. Hogy most oda szép csendesség vagyon, igen örülöm. Adja isten ezután is azon jó békességbe lehessen kegyelmetek.

Az csehek nagy hadat szerzettek, de csak vesztegséggel vannak és az ő fölsége hadaira vigyáznak, kik az országnak egy részét birják; így az két had felette nagy pusztaságot szerez Csehországba, félő, hogy a longa patientia in furorem ne forduljon. Az békességet igen frigide tractálják. Éltesse isten kegyelmedet *stb.* Datum Tovarnikon (üres hely) Novembris Anno 1618.

Spectabilis ac Magnificae Dominationis Vestrae

Servitor et Frater paratissimus
Comes SIGISMUNDUS FORGÁCH
de Gimes m. p.

Külczim: Spectabili ac Magnifico Domino Andreae Dóczy de Nagy-Lücese *stb.* Partium Regni Hungariae superiorum Generali *stb.* Cassoviae.

(A levél Forgács írása.)

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1619. jul. 3.

XXXV.

Ferdinandus Secundus, Dei gratia Hungariae, Bohemiae etc. Rex, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Marchio Moraviae, Comes Tyrolis.

Magnifice, fidelis nobis dilecte. Transmittimus tibi in praesentibus fidelium nostrorum, Prudentum ac Circumspectorum Judicis et Juratorum Civium Oppidi nostri Zathmár supplicem libellum, ex quo, in quo nobis humiliter supplicent, fusius intelliges. Cu(m au)tem tam in restituendis damnificatae personae rebus, quam etiam revisione illatarum injuriarum, ab aequitate nihil alienum petere videantur, Proinde fidelitatem tuam clementer hortamur, tibi que harum (serie) firmiter committimus et mandamus, quatenus tu, tamquam istius Comitatus Szathmariensis supremus Comes, ipsum Johannem Bagossy, qui violentias perpetrasse arguitur, ad restitutionem ablatarum rerum cogere et compellere, sed et illatam violentiam judicialiter revideri facere velis ac debeas. Executurus in eo benignam nostram voluntatem. Datum in Civitate Vienna, die tertia Mentis Julii, Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Decimo nono.

FERDINANDUS m. p.

LAURENTIUS FERENCZFY m. p.

Külczim: Magnifico Andreae Dóczy de Nagy-Lúcse *stb.*

(Eredetije a m. k. kam. levéltárban.)

1619. sept. 24.

XXXVI.

Spectabilis ac Magnifice domine et Affinis mihi observandissime.

Salutem *stb.* Áldja meg isten kegyelmedet *stb.* Kegyelmedet ez dologról kelletek megtalálnom, im az sok semmire kellő hírekhez képest nem tudjuk magunkat mihez tartanunk. Annakokáért akarók kegyelmedtől érteni, mi új hírei vannak kegyelmednek az hajduk feljövele felől, kegyelmedet kérem, adja értésemre. Im nádorispán uram ő nagysága parancsolja, hogy Érsekúj-

várához menjünk; miképen lehessen peniglen, hogy hazánkat pusztán hagyjuk, az török ellenség is csak szomszédságunkban lévén, nem tudhatom semmiképen; hanem im gyűlésünk léssen ez jövő csütörtökön és ítélem, hogy valami segítséget rendelnek az vármegyék palatinus uram mellé is. Értettem azt is, hogy kegyelmed az élésre való pénz kéréti az vármegyékből; az melyet immár Sopron vármegyéből be is szolgáltatottanak; az mi peniglen az koronaőrök pénzt és fizetését illeti, azt is Szent-Mihály napjára kiszedik. Kegyelmedet kérem, minden hírei felül tudósítson kegyelmed; mert ide semmi bizonyost nem hallunk. Tartsa meg isten jó egészségben kegyelmedet. Datum ex nostra Rohoncz 24. Septembris 1619.

Speetabilis ac magnificae dominationis Vestrae

Servitor et Affinis addictissimus

FRANCISCUS de BATHYÁN m. p.

Külczim: Spectabili ac Magnifico domino Petro de Rewa, Comiti Comitatum Thurócziensis et Liptóviensis, Sacrae Regiae Majestatis Dapiferorum Magistro et Consiliario nec non Sacrae Coronae Conservatori *stb.*

(Az egész levél Bathyhányi F. írása)

(Eredetije a báró Révay család styavniczkai levéltárába.)

Az 1836-ban elfogatott LOVASSY LÁSZLÓ ÉS TÁRSAINAK PÖRÉHEZ.

Közli: K. Papp Miklós.

Bihar vármegye közgyűlésének irományaiból.

(Folytatás)

A 3-ik sz. a. felhívott % mellék.

Alulírtak ezennel elismerjük s bizonyítjuk, hogy tekintetes Lovassy István ur részére ő cs. kir. felsége kisebb cancelláriájából méltóságos personalis Somsich Pongrátz ő nagysága neve aláírása alatt 1836-ik esztendei December 15-n költ compulsorium k. birói parancsolat mellett az alább megírt

kérdőpontokra következő törvényes vizsgálódást vittünk légyen végbe, ugymint:

1-ő Ismeri-é a tanú a fogva tartott Lovassy Lászlót? ha ismeri:

2-o Vallja meg mit tud azon beszédről, melyet Lovassy László a sanctio napján a képviselők palotájában mondott? mi volt abba? készült-é azon beszédre nevezett Lovassy László, vagy csak ex inproviso mondotta azt?

3-o Mennyi ideig volt a tanu Pozsonyban? volt-é gyakran Lovassy Lászlónak társaságában s mikor? s azon idő alatt hallotta-é valamikor a tanú Lovassyt a király ellen beszélni?

4-er Majthényi Hermannt ismeri-é, minő maga viseletü ember volt ő? s mit tud rólla?

5-ör Ugy szinte Parniczkyt ismeri-é? minő maga viseletü ember volt ő? jártas-é egészen a magyar nyelvben? s mit tud Parniczkynak a mult December holnapban itten volt tartózkodásáról?

6-or Kit tud jó tanunak lenni?

Első tanu Megyeri Besze-János 26 esztendő, r. catholicus; nőtelen, tekintetes Borsod vármegyéből szendrői születés, több méltóságos s tekintetes familiák plenipotentiarusa Esztergamban, letett hite után vallja az:

1-re Tekintetes Bars megyében 1835. esztendőben Julius vége felé tartatott közgyűlésben a szólás szabadság kivívásán volt szerencsém csekély tehetségem szerint Lovassy Lászlóval munkálkodni, s ennek utánna Pozsonyban szállásomon gyakran meg is látogatott.

2-ra Az országgyűlés vége felé Pozsonyban nem levén, jelen nem voltam a beszéden, de hallomásból tudom, hogy igaz lelke jól meggondolt szüleménye volt az előadott beszéd, melyre hogy nem készült onnan is kisé, mivel legjobb barátaival, a kikkel egyébiránt mindent közölni szokott, azon nap délben nem csak hogy nem közölte, de nem is említette, mert rögtöni felszólítás következtében beszélt.

3-ra Két esztendeig voltam Pozsonyban szakaszonkint s gyakran társalkodtam Lovassy Lászlóval s valahányszor, mint már diaeta alatt szokásban volt, politica lön beszélgetésünk tárgyazata, Lovassy László min-

dig nem csak a legmélyebb tisztelettel szólott legjobb fejedelmünkről, hanem egy alkalommal Barsban egy gróf kertjében ily fogalmu kurta tanítást adott: „Jani, ha czélt akarsz érní, a legmélyebb tisztelettel fond össze a felséget a hazával, mert egy a másik nélkül képzelhetetlen, s így czélt érsz, a mi tudom, nem egyéb, mint szegény adozó barátink sorsuk könnyebbitése.“

4-re Igen is ösmerem, mert sajnosan gyakran láttam sorsosinak véres verejtékkal keresett napi dijjait egy bank következtésében egy tárczával zsebébe önteni. — Dicsőült Ferencz Károlyunk holta után egy pár hetekkel Pozsonyban levén, igen mivelt sima nyelvvel majd nem erőltetve kívánt a társaságukban való beállásra kényszeríteni, s tagadólag felelvén neki körülállásaim miatt, egy délután a Hollinger kávéházban egy szögletbe félre hiva, hosszas bévezetés után ily módon lepott meg: „Barátom te oly ember vagy, ki a popularitást meg tudod nyerni, bátor lelkedről ismeretes, s több hazafui tetteid miatt a kormány fekete könyvébe nagyon be vagy írva, ezt én különös kutfóból tudom, azt is tudom, hogy nagyon szegény legény vagy, sokat nem mondhatok, prudenti pauca, ha te társaságunkba most beállsz, és céljaim hiv követője leendesz, fogadom, hogy Bécsben a cancelláriánál velem egy bírba jó fizetésbe léphetsz.“ Erre azt feleltem neki: nagyon sajnálom, hogy ily próbaköre tesz gyanakodó hazafui lelked, s tudd meg azt, hogy nincs a világon oly hivatal, vagy kincs, a mi engem megtántorithatna, megvetnélek, ha nem tudnám, hogy bizni akarsz bennem, azért próbálsz, — a mire ő imigy szólott: Fantasztá vagy Jani, később utóbb megbánod, hogy a politicának minden ágazataiba beavatott veled jót tenni akaró barátodra nem hallgattál. Egy pár komor szemrehányások után, melynek vége ezen szavakkal tétetett: „Takarodj Spitzli előlem, érdemetlen vagy egy igaz lelkü embernek azt mondhatni, hogy Barátom“, elváltunk egymástól s azóta megvetettem, soha vele nem beszéltem s több barátimat megintettem azonnal, hogy Majthényitől óvakodjanak, a többek közt, a kit még bizonyosan tudok, hogy erre figyelmeztettem, Farkas János volt.

5-re Párniczkyt jól ismerem, mert jókor reggel egyszer másszor utra indulván, a Hollinger kávéházba fölestökömlni betérve, a játékos asztalnál találtam, a hol este hagytam, és sok mesterember megszólított, hogy mint ügyvéd eszközleném ki rajta követeléseiket, igen káromkodó ember, és az isten szidás nagyon nem illik magyarul öt szót is helyesen alig kiejthetni tudó szájába. — Gyanúba levén az egész ember alattomoságai miatt, minekutána vagy kétszer finomul kicsalt pénzemet, egy időről másra halogatta a megadását, tőle meg sem kaphattam volna, megvettem a gyávat, s minden összeköttetésünk megszakadt; azt itt volt Decemberi tartózkodásáról semmit sem tudok.

6-ra Az országgyűlésen volt józanabban a dologba látó egész magyar nemes ifjúságot, nevezetesen Farkas Jánost, Vargát, a ki gróf Széchenyi mellett volt, Budaházy Károlyt, Nyeviczky Kristófot s mindenkit.

Második tanú Bojtor Endre 24 esztendő, rom. cath., nótelen, tekintetes Szatmár vármegyéből felső-bányai születés, most a tek. kir. tábla hites jegyzője, letett hite után vallja az:

1-re Igenis ösmerem, mert N.-Váradon 1832. és 1833. esztendőben együtt jártunk iskolába, ő bölcselkedési tudományokat, én pedig törvényt hallgattam, Váradon patvarista is voltam és az alatt gyakran valánk együtt.

2-ra Minthogy azon időben Pozsonyban nem voltam, arról semmit sem szólhatok.

3-ra 1834. évi November 16-tól egész 1836-ki Január 3-ig voltam Pozsonyban, azon idő alatt mind közhelyeken, mind szálláson gyakran együtt valánk, s régen font barátságunk szakadatlan köte össze bennüket, mint egyesületi tagok annak üléseiben is megjelentünk, de sem közhelyeken, sem magános körünkben, sem egyesületi ülésekben, soha sem hallottam ötöt a felség személye ellen szólani. — A kormány és tanácsosok ellen, kiknek is hazánkat érdeklő minden roszt tulajdonita, igen is szólott, valamint szólott a képviselői tábla is.

4-re Majthényi Hermant Pozsonyban ismertem meg, kitünő tulajdona volt a kávéházakban a német ujságok nagy torokkali

magyarázata, mely által a közfigyelmet magára vonni iparkodott, s ez által provocative mások véleményét kivéve, a titkos rendőrségnek, melynek szolgált, azzal beszámolni. — Ő vala az, ki engem, Szikszai Dánielt, Tormássy Jánost és báró Venkheim Lászlót az egyesületbe leendő állásra szünet nélkül unszolt, az abban reformok tételével s az elkészült indítványok hangos s zajos vitatásával sok vendégeket is kecsgettete az egyesület csak nem minden üléseire. — Az egyesületi pecsét szükségét s eszmét ő tevé legnagyobb elfoglaltsággal indítványba. Mi is pártolást nyerve, Szinger kömetező által csak hamar elkészítve, ő általa hozatott az egyesületbe s mindenütt büszkélkedve dicsekedett a szabadság ábráz féketlen lovon hátat fordítva szét szort hajfürtökkel nyargaló szűzben általa oly mesterileg lett képzésével. — A társaság alapszabályai kinyomtatását ő tevé indítványba, mit minthogy általa fölkért pozsonyi könyvvizsgálók mint egyesületi küldöttnek meg nem engedének: a h. tanácshoz intézendő könyörgő levél által vélte eszközölhetőnek. — A határozatnál azonban látván indítványa elestét, azt a társaságbóli kiállásával, mit, mint mondá, ennek végenyésztese követne, akará föléleszteni, s a többség határozatává tenni, mi azonban azután sem nyert pártolást. — Az 1835-iki husvét első napján általa a Hollinger kávéházban tartott beszédért ő általa mindenütt kürtölt hűségteleni pörbe leendő idéztetése valóságának mende-mondává lett változása, úgy általa mint minden nyilvános fizetéses hivatal, és atyai segedelem nélkül szükölködőtől általam s mindenki által látott nagyobb számú pénzek a kártya-asztalnáli elvesztése ébreszté fel a közvéleményt róla azt hinni és tartani, hogy ő a titkos rendőrség béres szolgálja légyen, Pozsonyból Bécsbe lett alattomos elsimulásakor Pinkovits Gusztávnak köpönyegét elvitte, Szentiványi Mártonnak pedig gyűrűeit s tajt pipáit elzalogosította. — Az első köpönyegét maig sem kapta vissza; az utolsó pedig öntulajdonát saját pénzén kénytelenített kiváltani. — Hallottam róla beszéltetni, hogy mások nevére hamis kötelevényeket készítvén, azokra pénzt szedett föl, más igaz kötelevényeket elsikkasztta. — El-

mente után, mint Bécsbe tartózkodóru, mint-hogy a köztudomás szerint atyjától segedelmet nem nyerhetett, megvalósult az a vélemény, mely őt a titkos rendőrség szolgájának tartá.

5-re Parniczkyt is Pozsonyban ismerém meg, őt országos tárgyak nem érdeklék, — vadász kalandok, s vidékeni borozó társaságok vigalmai valának legkedveltebb beszéd-tárgyai. Az egyesületnek ő is tagja volt, nem csak magyar ajku beszédjében, de fogalma papirosra tételében számtalan hibákat követelt el mind untalan. — A mult DecceMBER hónapban Pesten a kir. fiscus részére tett vallomás tételéről csak annyit tudok, mint ő mondá, hogy kihallgatása napról napra halasztatik s az által tetemes költségbe merítettik.

6-ra Szikszay Dánielt különösen a 3-ik és 4-ik pontokra nézve.

Harmadik tanu Lukács Lajos 23 esztendő, rom. catholicus, nőtelen, n.-várad születés, most a tek. kir. törvényes tábla hitese jegyzője, — letett hite után vallja, az

1-re Ismerem Lovassy Lászlót az országgyűlésről, mint derék becsületes magaviseletű ifjut, kivel gyakorta volt alkalmam egyről másról beszélgetni, melykor a jó és igaz iránti szeretet tünt ki beszédeiből.

2-ra A Lovassy László által a képviselők palotájában tartott beszéden jelen voltam s hallottam, a mennyire emlékezem, legkitünőbb szavai ezek valának: „legyünk erősek, állandók és hűségesek a király és haza iránt.“ — A király ő felsége ellen egy betűt sem szólott. — Valjon e beszédre el volt-e készülve? alig hiszem; mert mielőtt felállott volna szólani, háromszor, négyszer hallatszott: „halljuk Lovassyt!“

3-ra 1835. Septembertől egész az országgyűlés bezártáig voltam Pozsonyban, Lovassy Lászlóval gyakorta összejövök, többnyire kávéházban, vendéglőben, séta helyeken és az országgyűlési palotákban, de soha sem hallottam a király ellen beszélteni.

4-re Majthényi Hermant nem ösmertem és soha sem láttam.

5-re Parniczkyt ismerem, őt mindig gyáva, együgyű és úgy szólván balgatag embernek tartottam, könnyen szeretett költeni, és néha a kicsapongásoknak is barátja volt. A magyar nyelvet beszélte, de nem jól, s

nem tisztán, úgy mint a tótok, kik nem tevék sajátukká a magyar nyelvet. Hogy a mult évi DecceMBERben Pesten volt, azt csak hirtől tudom, de soh' sem találkoztam vele.

6-ra Tanuknak ajánlhatom Kalauz Pált, Farkas Jánost, Detrich Ödönt, Varga Lajost s többeket.

(Folytatása következik.)

KAZINCZY FERENCZ EREDETI LEVELEIBŐL.

(1786—1831.)

Közl: K. Papp Miklós.

XXXIII.

Nagy Méltóságú Báró Főispán Ur,
mély tiszteletű s sok kegyességű Uram!

Utolsó postával vettem két levelet, mellynek fontosabb cikkelyeit kiírom.

1) Stadionnak helyébe ministerünknek herczeg Dietrichstein projectáltatik; sereginket pedig Ferdinánd herczeg, a császárné testvére, herczeg Lichtenstein és Bellegarde fogják kormányozni.

2) A császár és császárné Komáromban vagynak. Csak 3 szobába szorultak.

3) Komárom körül így szól a magyar paraszt: az a francia igen szép, igen vig ember az! az a bavaros tolvaj rosz nép; de legroszabb a magyar insurgents.

4) A francia kevés kárt tett, a hol az urak s tiszték helyben maradtak.

5) Angliai cancellarius ur ő excellentiája a Kultsár István pesti ujságának 10-dik darabja szerint pag. 80. már most hiszi, hogy Angliának Genievel kell hadakozni, ki még a szerencsétlenségből is hasznot merit. Kár, hogy illy későn látja ezt. Sok vér nem folyt volna.

6) Gróf Viczaynak igen becses pénzüjteményét elvitték a fur eruditusok.

7) Rosos veszprémi püspökkel gavallerosan bántak; megholt bújában. (Mint bántak vele, azt az én barátom nem írja, s én nem tudom.) Püspök Somogyit megfenekelték-e, a mint a közhir beszél, maga legjobban tudhatja.

8) Napoleon a bécsi érseknek ezeket mondotta: Én úgy hiszem a transsubstantiációt

mint Kénd: de nem hiszem, hogy a szegény Szent Péter követőjének fejedelemnek kell lenni; a ki halász létére nem a tengert, hanem a száraz földet akarja megzurbolni s halakká szeretné változtatni az emberi nemet. A menyeyi dolgok örökké állandók, a földiek változandók: miért akarja tehát Kénd a kettőt felcserélni egymással? Kénd vallásbeli háborút akart, s elfelejtette, hogy a XIX-d. százban élünk, Kezemben vannak a Kénd lázasztó levelei, mellyeket a krakkói püspökhöz irt. A békeség Istene papja a maga urát háborúba vitte.

9) Pozsony vármegye deputatiót küldé Eugénus vice királyhoz arra kérni, hogy szállítsa alább a reájok vetett adót. Eug. Miért kérte Magyarország az insurrectiót? Deput. Mi csak defensivat kértünk. Eug. A jövő diaetán elég ideje lesz kenteknek megdisputálni, ha defensiva vagy offensiva volt-e.

10) Gr. Eszterházy József a nemességtől flintákat fog requirálni. 10,000 flintának kellene kisülni ezen requisitióból.

11) Kolorédó jelentést tett ő felségénél, hogy 10 ezer mázsa puskaporánál már nincs több; Komárom körül mégis minden hadi ábrázatban vagyon.

12) Herczeg Ponyatovszki (francia zászlóalj vezényel general) megszólíttatta az orosz generálist, a ki Krakkóban volt, hogy a fegyvernyugvás eránt költ akta szerént vonja vissza magát oda, a hol a fegyvernyugvási akta készítése előtt volt. Verekedésre jött a dolog, s az orosz győzött.

13) Az a hir, hogy ezek is volnának a megkötetendő békeség pontjai: 1) a bavarus király fija vegye el a mi Luisánkat. 2) Wirtzburg adassék a bavarusnak, Ferdinánd herczegünk pedig kapja érte Tiolist és Salzburgot, Galicia pedig maradjon az oroszoknak. 3) A mi császárunk halála után az egész austriai birtok légyen a mostani Wirtzburgi nagy herczegé, az az Ferdinándé, (a Leopold császár fiáé) és ennek maradékié. — Ezek olly dolgok, olly hirek, hogy lehetetlen hinni. — Mások azt beszélik, hogy 200 milliót fizetnének Napoleonnak, s most 100 ezer embert adunk neki, kiket ő válogatna ki, azután pedig minden esztendőben 40 ezer embert. Ez képtelenség.

Somogy vármegyéből írják, hogy a fegy-

vernyugvás után a mi hadaink az ő széleikre vonultak, s úgy hiszik, hogy ott fognak telelni; 18 tábori kemenczék állítottak számokra.

2) Nem igaz, hogy Széchenyi Lajos el-esett, sem b. Majthényi Imre.

3) A győri útközet felől ezt beszéli egy somogyi deputatus, a ki b. Pászthory oberstérhez vala a vármegye által küldve s az útközetben jelen volt, hogy:

„a csata, melly egyedül csak seregünk balszárnyán volt, a jobb pedig ellenséget is alig látott, fél óra alatt véget ért, úgy hogy alig nyerhetett időt a deputatus annak helyéről a győri külvárosba rándulni, már ott is nyakán volt az ellenség. Ekkor beszaladt a várba, s az ostrom miatt oda záratott Jun. 19dikig. Onnan bécsi kereskedőkkel kimenvén, Révfahunál ismét elfogattatott, s az olasz vice királyhoz vezetett. Ott vala épen Gönyön, midőn a vice király szobájának szomszéd szobájába béesett a golyóbisunk, s ezért ő, a deputatus, mingyárt Gönyöt el is hagyta. Napoleonhoz vitetett, s Dumásznak őrizete alatt tartatott. Itten némelly kérdések tétettek elébe, s ő arra írásban felelt francziául. Így szabadult ki sokára. Ez beszéli, hogy Napoleon mind azokat, valakik a Landwehrtől haza széledtek, fegyverfogásra kényszerítette, s a deputatus maga látta azon 600 embert, kiket Bécsből yett seregei közzé. Két bécsi előkelő lakos halált szenvedett, mivel Napoleonnak parancsoltájára fel nem adta azon két ágyut, melly falai közzé vala rejtve. Napoleon az új sereget (de mellyiket) Rebeliseknek nevezi.“

Eddig vannak ujságaim. — Mi Lengyelország felől semmit nem tudunk azon feljül, hogy insurgens seregünk Veszprém tájáról visszajő s Sztropkó mellé küldetik és Bártfa tájékára, hogy ott szemmel tartsa az orosz sereget; melly rossz jel.

Epistolám Pesten nyomtattatik. A Bucephalust a jegyzésekben lovak Thersytesének neveztem, hogy annál inkább megdicsérni okom légyen; Caesár és Armidór felől pedig kimondáni, hogy az a két legszebb ló, a miket valaha láttam. Mihelyt exemplár jó kezembe, venni fogja kapitány ur.

Ajánlom magamat Nagyságodnak kegyeségeibe s maradok mély és igaz tisztelettel

Nagyságodnak

Széphalom, 19. Aug. 1809.

alázatos tisztelője

KAZINCZY FERENCZ.

Consiliarius Vay József egy keserves levelet irt az ipamnak. Panasolja a fija halálát. Párisban holt meg, s generalis Schérer temettette el.

Augustus 20-dikán, estve.

Én ma Kázmérba jártam az ipamhoz. Olvastatta velem a szegény consiliarius Vay levelét, mellyet hozzá Augustus 3-dikán Zsolczáról irt. Férjfiui lélekkel mérséklett igen mély fájdalom szól belőle. Aug. 2-dikán vette a hirt halála felől azon toldalékkal, hogy Schérer és Fingerling urak temették el. Maga a szegény megholt is irt néki, ez idén 15-d. April. Abban azt jelenti, hogy egy nátha hideglelésből akkor gyógyult és azt a biztatást teszi az atyjának, hogy kevés idő mulva haza felé indul. — Borzadva irom ezen jelentés mellé, a mit halála neme felől hallottam az ipamtól, s kérem Nagyságodat, méltóztassék ennek a nagy embernek megkimélése miatt magánál tartani s másokkal né tudatni. Hagymázban lévén, a követünknek Metternichnek feleségéhez küldött, hogy a követség medicusát küldje hozzá, mert igen rosszul van. Metternichné elküldötte, de már akkor felakasztva s torkát borotvával megvagdalva s halva lették. Szegény atya! A haza egy nagy embert vesztett az ifju Vayba. — Én ezt a hirt senkivel sem fogom közleni.

Az ipam násza, az az a sógorom ipa, b. Wécsey Miklós szatthmári főispán 3 nappal ezelőtt volt Kázmérba, s Kassáról jött. Azt beszél, hogy azelőtt 48 órával fogattatott el gróf Haller József excellentiája veje Bujanovics Eduárd, fija az agensnek, Habzsán nevű Sáros vármegyei jószágában Kassához 3 vagy 4 órányira, s Pestre vitetett. Vétke az, hogy a tisztartójának azt parancsolta, hogy kevés idő mulva oda érkezvén egy francia gene-

rális, azt fogadja illendően s vitesse oda a hova ő maga fogja kívánni: de kerültesse vele a városokat. Pesten is elfogattatott egy emigráns francia gróf Barras, s nála nagy halom veszedelmes levelek találtak és sok Napoleon d'ór. Pedig ez az ember olly kedves volt a pesti nagyok előtt, hogy a palatinus még Komáromba is magával vitte. Mind ezt b. Wécsey Miklós beszéllé. Kassához közel lévén Habzsán, nem lehet kételkedni a hír igaz volta felől.

Külczim: Nagy méltóságú Báró Hadadi Wesselényi Miklós urnak cs. k. kamarás urnak, s tekintetes Középszolnok vármegye főispánjának.

Debreczen, Somlyó, Zilaj

Zsibó.

GR. KORNIS ANTAL KAMARÁS,
hunymegyei főispánhoz stb.
intézett levelek.

Méltóságos gróf ur,
nékem igen nagy jó Uram!

Tandem (értvén az ellenségnek Szent-Pöld tájkéra való hatását) 18-a labentis mi is a hajókra költözénk, (szerencsém volt pedig, hogy az előtt való nap a Landstrassra menvén észrevévém, hogy mások hordozóskodnak ki, másként nem értvén addég semmit abban, bizony ott maradhattam volna) 19-a pedig el is indulánk, de Divénnél a szél előnkbe állván, csak 22-da jöheténk ide; szorgalmatosan keresztettem leveleimet minden postán, de melyet nagyon csudáltam, Nagyságod levelét csak nem vehettem; tettem ugyan Bécsben olyan dispositiót, hogy a mely leveleim oda érkeznek, ide fordittassanak, hanem Rosnyin Uram utánunk még egy két napra ott maradván, kértem vala, hogy még az egy postán, 20-a hujus tudniillik vegye ki leveleimet, postae secretarius Uramnak hirt tévén, és hozza le magával, ugy vévén itten 23-a nupera Nagyságodnak Budáról sub 4-a hujusdem költ méltóságos levelét alázatosan, és így Nagyságod levele Bécsbe Budáról 15-öd nap alatt

érkezett; méltóztassék Nagyságod rá emlékezni, miket mondottam én a levelek dolgáról, mely bizony most is úgy tart; in exemplum irom Nagyságodnak, Gáborffi István Uram communicálván velem csak ne sero, hogy venni akarna bizonyos leányt, kinek anyja testvér az asszon Kozmáné asszonyommal, úgy vettem észre, hogy ő Kegyelme mind atyjáról, mind anyjáról s magáról is a személyről nem tudja, a miket mi, és azért adta magát rá, hogy azt vegye, s tudván alkalmasint ő Kegyelme természetit és állallátván, hogyha azután tudja meg a dolgokat, midőn már meg nem fordíthatja, nemcsak búval fogja magát elrontani, hanem ex desperatione olyan életmódját veszi fel, (mint az atyjával is történt volt) hogy az elébbmenetelre éppen alkalmatlannak teszi magát, s így Nagyságtoknak is nem lehet olyan szolgája a mint lett volna másként, irtam ő Kegyelmének sub finem Augusti csak generaliter, azt mint atyafi és sógor nem javasolván, ő Kegyelme válasza után pedig irtam sub 7-a currentis Octobris particularitásokat, melyeket circa 10-mum hujusdem nagy expostulatiókkal csaknem szóról szóra repetált Kozmáné asszonyom a feleségemnek, s osztán, úgy mond, ha az én sógorom az apját megéttette volt is, ha inét gratiája ment, ki vetheti szemire, ha ő bolond is, ha a leány nem tőle valónak tartatik is etc. Ebből megítilheti Nagyságod, hogy az a szent modus a két háznál még observáltatik; ő maga, mert fia dolgában is ő Excellentiájának ketten együtt elaborálják Kozma Urammal a referádákat, Isten tudja mit nem követnek még el, míg felérkezik méltóságos gróf Gyulaffi Uram; hallok holmi munkájokról, de még éppen bizonyos nem vagyok; a mint emlitém, sub 5-a hujus praescribálván Nagyságod, hogy első postán Debreczenbe, azután két hetekig Nagy-Bányára küldjem leveletem, a levél későn érkezése miatt azon terminus expirálván, míg én irhatnék, ezt csak Kolczsvárra dirigáltam. Nagyságodnak a mit szóval mondottam, bizonyos lehet iránta; minap maga proponálván ő Excellentiája, maga fia dolgában talán hallott valahonnét valamit, azon materiában már előre, miket beszéltem volt én Nagy-

ságoddal, azt mondja: Kornis Uramnak megmondattott, hogy abban nem kap, hanem azal a camerariussággal contentálták. Nékem hízkeledett, ígért, közben nagy mértékben fenyegetődzött is, his non obstantibus feci, quod conscientiosum videbatur, másként is, a mennyiben favor lehetne, minden praetendált beneficiumokat az maleficiumokkal serpenyőbe vévén, bizony semmi kötelességemet nem érzem; majd három hete már, hogy Kozma Uram itt dolgozik azon privatumokban, s a praetextus világos igazságtalanul mind publicum; a mi resolutiók jönnek is le, velem semmi nem communicáltatik. Ajánlván végre magamot Nagyságod gratiájában, maradok

a méltóságos gróf urnak

Poson, 26-a Octobris 1741.

alázatos szolgája

CSATÓ SIGMOND m. p.

P. S. Eleget irtam minap Gáborffi Uramnak, ha mégis azt veszi, bizony vakul házosodik; kérem alázatosan Nagyságodat, méltóztassék, ha Nagyságod udvarlására megyen, vagy levele által is dehortálni, másként minden bizonynyal elrontja magát! Ma Nagy-Bányára is irok Nagyságodnak.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

XI.

Méltóságos gróf,
kedves öcsém uram!

Közelebb való postán vettem kedves öcsém uram levelit atyafiságosan, melyből értettem, hogy Szebenből eloszlottak, az hová is talán nem sokára ismét össze kell gyűlni; talán méltóságos gróf Petki Uram is bé fog menni, a mint nékem minapiban írta, hogy már Istennek hálája jobban érzi magát; de az gyűlés alatt nem sokat dolgoztak a fő tisztek, a mint hallom, még is in privato némelek, a mint hallom, projectáltak tiszteket is, ámbár ha az közkatona készen nem volt is, holott könnyebb mindenkor tisztet kapni mint közkatona, jóllehet e converso tanult tiszteket bajosabb. Az deputatio már itten folytatja maga dolgát, és az homagiomot s donativumot magam praesentáltam

több deputatusok praesentiájokban, s egyé-
kor is jelen voltam az postulatumok concer-
tatiójában, hanem már a midőn ezeket ujob-
ban praesentálják, nem fogok ott lenni, ha-
csak ő felsége nem parancsolja, hanem tar-
tom magamat akkorrá, midőn az conferen-
tiában előmbé adatnak az dolgok. Hogyha
nem vigyáztam volna, lehetett volna valami
fordítás az dologban, de cardinalis ő Emi-
nentiája nagyon volt mellettem, és azon em-
ber, kit öcsém uram nevezett vala nékem.
Irja öcsém uram, hogy gróf Bethlen Ádám
ő Excellentiája is fordítja az köpenyeget, de
szeretném tudni in qua materia? Az főcom-
missariatusi officiumra van gondom, csak az
votumokra legyen öcsém uramnak gondja,
mert az más fél is azzal biztatja magát, hogy
feles votuma léssen, s azonban cardinalis ő
Eminentiajának is el ne mulassa öcsém uram
irni post votisationem. Igen akarom, hogy
méltóságos püspökünk béérkezett, mivel itt
holt hirre futomodott volt, és azt jól mon-
dotta, hogy az emeritus már maga iránt
csendességben vagyon, hanem az fiának ki-
ván consolatiót. Nem tudom, ha irtam vala-e
öcsém uramnak, hogy szintén 2-da praesen-
tis állottam bé hivatalomban juramentumot
letévén. Az boraimat igenis én eladatom, és
csak annyit hagyok, a mennyivel feleségem
béérje, mig magam is utána mehetek, de
ezen alkalmatossággal árát nem szabhatom,
mert nincs üdöm az boraim registrumát re-
vidéálnom, hanem mentől hamarébb megviz-
sgálom és tudósítom embereimet. Mivel az
nagy böjt szintén közelit, ha feles csigája
lesz öcsém uramnak, ne sajnáljon feleségem-
nek is egynéhányat küldeni, hogy jobban
böjtlhessenek, mivel Szent Demeter körül
az hal is szűk. Nem remélem, hogy egy le-
vele is eltévedett volna öcsém uramnak,
melyet nékem küldött. Az intimus consilia-
riusság, remélem, nem sokára meglészen, hi-
szem közelebb való conferentián is az mi-
nisterek az Excellenczet megadták, de azért
pénz is felesen kell itt, penig afféle sokra
kell, mert ugy apad mint az hév köre ön-
tött viz, Erdély penig messze van, mig on-
nat hoznák, és itt az ember most kölcsön
sem kap. Az fizetésem iránt irtam vala Dancs
Uramnak, hogy összegyűjtené s Károlyvárt

talán vicarius Uram elvállalná, s az alatt va-
lami transpositió iránt való alkalmatosságot
is ha találhatna öcsém uram és engemet tu-
dósítana, mert bizontalanra nem lehet bizni.
Canonicus Kevétől nem nyughatom, csak
Károlyvárra vágy és mondja, hogy mostani
püspökünk is jó pátronusa, azért mivel ott
most az cáptalanban feles vacantia vagyon;
tegyen emlékezetet öcsém uram mind az
püspöknek, mind peniglen vicarius Uramnak
hogy ki ne felejtsek, látom, cardinalis ő Emi-
nentiája is kedveli. Méltóságos nagy asszo-
nyomat, ugy hugom asszonyomat is atyafisá-
gosan köszöntöm. Ezzel szent isten oltalmá-
ban, magamat atyafiságos szeretetiben ajál-
ván maradok

kedves öcsém uramnak

Bécs, 11 Januarii Anno 1742.

igaz atyafia, szeretettel
szolgáló bátyja

Gr. GYULAFFI LÁSZLÓ m. p.

Itt most asztalra való ezüstöt igen szé-
pet vettem volna és fejedelmet, markját 18
német forinton, de féltém, ha megfogyatko-
zom pénz dolgából, mivel igen sokat nyo-
mott volna.

(Eredetije a gr. Kornis levéltárban.)

Kolozsvár 1848-iki JEGYZÖKÖNYVÉBŐL.

(Folytatás.)

109.

Főbíró aa. jelenti, hogy a kiadatni ren-
delt fegyverek után elküldte a városgaz-
dát Naszódra, a ki azokat átvéve, másnap
azokkal haza is kívánt indulni, de akkor
gyorspostán a főhadi vezértől parancs érke-
zett, hogy a fegyverek további rendelésig ki
ne adassanak; így a városgazda üressen
jött vissza. Ezt a Főkormányzó ur ő nmlga
megértvén, ma reggel 4 órakor maga ment
el Szebenbe, a dolog kiegyenlítése végett, a
kihez maga főbíró aa. irt és várja a dolog
további kimenetelét:

Ezt a közgyűlés tudásul vevén, a do-

log kifejlését elvárja. — Addig is meghatározza: hogy a nemzeti polgár örök közül kinek kinek a milyen fegyvere van, azzal álljon ki a gyakorlatokra; az őrségi főparancsnok pedig szállíttassék fel, adjon véleményt arról, hogy miuton lehetne minél hamarabb fegyvert kapni, s arról tudósítsa a közgyűlést.

Ezzel a közgyűlés eloszlott.

*

Május 6-án 1848. szónok Gut János aa. elnöksége alatt tartott gyűlésbe.

113.

Főbiró aa. a 108-ik számú határozat következtébe jelenti, hogy a megállított polgári őrségi szabályokat kinyomatta Tilsch János aa. által, a ki azt ajánlotta, hogy a nyomatás a városnak ne kerüljen költségibe, a maga költségire átveszi a szabályokat, azokból 100 példányt ad a város rendelkezése alá, a többit pedig 4 váltó krért fogja átulni, ha ezt a városi közönség elfogadja:

Ezt a közgyűlés elfogadván, a 100 példányból az őrseret és a tizedeket is részletetni határozta, a kiosztást főbiró aának ajánlván.

114.

Főbiró aa. a naszódi fegyverekre nézve jelenti, hogy a főkormányzó ur ő nmlga haza jöven Szebenből, ugy nyilatkozott, hogy a fegyverek kiadásába még bizonyos akadály van, de reméli, hogy az rövid idő alatt el lesz hárintva, s a fegyvereket elhozathatja:

Tudásul vette a közgyűlés.

115.

Főbiró aa. fölhíván a közgyűlést arra, hogy az őrségi 6-ik szabály szerint az őrseret a hatóságának kellettven összeszerkezni, a századok közremunkálásával, e végett tegyen intézkedést.

Erre nézve a közgyűlés gyors intézkedést látván szükségesnek, az őrseregbe felvehető egyének összeírására, s maga által czélszerűnek találendő összeírási mód megállítására bizottmányt rendelt, a kiknek tag-

jait a közgyűlés megbízása következtébe, főbiró aa. ezekbe nevezte ki:

Tanácsos Pataki József aa. elnöksége alatt: vál. polgárok: Simon Elek, Takács János, ifj. Ferenczi Mózes, Balázs József, Brassai Samu, Minorics Károly, Márk Sámuel, Hegedüs Sándor, Vonya János, Nagy Péter, Bagaméri Mihály és Baló István aait; — a kikhez járulnak a tizedek előljárói, s még másokat is felvehet a bizottmány, a kiket szükségeseznek fog látni.

116.

Erdélynek Magyarországgali egyesülhetése tárgyában és a Nádor ő fenségének a máj. 29-én kinyitandó országgyűlésre királyi biztosul megkérése végett, ápril 18-án 91 közgyűlési szám alatt önként vállalkozott és a közgyűlés által megbizott követek: u. m. Jónás Ferencz, Simon Elek, Hegedüs Sándor, Brassai Samu, Minorics Károly, Bán István, Nagy Péter, Biasini Domokos, Vászi Tobiás, Schütz József, Olasz Károly, Csehi Sándor, Biasini Ferencz, Dietrich Sámuel és Márk Sámuel aai. nevében és képében Brassai Sámuel aa. szóval jelentést tesz Pesten volt eljárásuk felöl s előadja, hogy követségük eredménye a lett, hogy a Nádor ő fensége, Magyarország jelen nehéz körülményei miatt, az országot el nem hagyhatván, a királyi biztosi állásra nem ígérkezett ugyan, hanem a mint ezután a ministerektől értesültek, e végre egy nagytekintélyű és a magyar érdeket értő magas személy kineveztetése iránt urunk ő felségéhez másnap ajánlást is tett; a ministerek is hasonló értelemben nyilatkozván, egy olyannak, jelesen József Ferencz vélhető koronaörökös főherczeg ő fenségének, királyi biztosul kineveztetése végett közremunkálásukat ígérték. Egyébaránt Kolozsvár érdekében, ennek az unióval még jobb állapotra emelése tekintéteből a szükséges felvilágosításokat megtevéen, azon biztatást nyerték a ministerektől, hogy Pest után Kolozsvárnak kell lenni magyar fővárosnak, s ennek érdekében fognak intézkedni. Továbbá jelentik, hogy ámbár követ aai magukat mindenütt csak ugy mutatták be, mint Kolozsvár megbizottjait, mégis a pestiek ugy nézték, mint erdélyi követeket,

a kik az unió végett mentek fel Pestre; s mint ilyeneket fogadták nem csak barátilag és testvéreleg, hanem a legnagyobb sziveséssel és rokonszenvvel, a minnek kimutatására minden lehető szives elfogadási módot megtek.

Követ aai jelen tudósítását a közgyűlés a közöröm kijelentésivel, éljennel fogadta s megbízatásukban czélszerű eljárásukért jegyzőkönyvileg közköszönetet szavazott.

Ezzel a közgyűlés eloszlott.

Május 10-én 1848. Szónok Gut János aa. elnöksége alatt tartott gyűlésben

123.

Indítvány tétetvén az iránt, hogy a nemzeti őrsereg számára szükséges lőpor hozatala iránt is rendelés tétessék, azonban készöltések (patronok) is vásároltassanak, — főbíró aa. nyilváníta, hogy közelebből mintegy 2 mázsa és néhány font lőport itt letartóztatott, a melyet M.-Vásárhelyre akartak szállítani s ma is városi felügyelet alatt van. A mire az hozatván fel, hogy azt jó lenne az őrsereg számára megvásárolni, Ákoncz István aa. azt ajánlotta, hogy azon lőpor árának felét szivesen kifizeti.

Ezt a közgyűlés köszönettel vette s azt határozta, hogy a letartóztatott lőpor maradjon addig ott, a hol most van, a mig azt az őrsereg általveszi. Azonban főbíró aanak ajánlotta, hogy a puskapor árát tudja meg; továbbá a főkormányzó ur ő nagyméltósága útján eszközölje ki, hogy legalább 50,000 kész töltés (patron) szálltassék ide, a minnek az árát a város kifizeti, addig is, mig az őrsereg azt visszafizetheti; egyuttal főbíró aa. sürgesse a naszódi fegyverek elhozatalát is. A golyóbisokra nézve pedig abban állapodott meg a közgyűlés, hogy addig is, mig kész golyóbisokat lehetne hozatni, vegyenek a boltokból ónot, s ahoz érték öntsenek belőle golyóbisokat.

124.

Főbíró aa. jelenti, hogy a jelen körül-

mények közt szükségesnek látván a nemes tanács a rögtöni bíróság felállítását, mai gyűlésbe felírást határozott a f. k. kormányzószékhez, hogy ezt a városnak megengedni méltóztassék.

Ezt a közgyűlés helyeselvén, a felírást sietőleg felküldeni határozta.

Május 16-án 1848. szónok Gut János aa. elnöksége alatt

132.

Főbíró aa. jelenti a 123-ik szám alatti végzésre, hogy a naszódi fegyverek utba vannak, a mint V. G. aa. Deésről irt levelében tudatja, s tán holnap megérkeznek. Továbbá a katonai kész töltésekről (patronok)-ról tudakozódván, azon felvilágosítást tette, hogy azok régiek levén, nem tudhatni jök-e vagy nem; ez okból bizonytalanra megvenni nem lenne czélszerű, hanem K.-Fejérvárról lehet hozatni annyi lőport a mennyi csak szükséges s az itt való katonákkal is lehetne belőle töltéseket készíttetni. Hanem csak az a baj, hogy a lőporra pénz kell, a majorsági pénztárnak pedig nincs pénze. A mire egyik választ. közönségi tag aa. úgy nyilatkozott, hogy Knauss Antal aa. három óra előlegezi a városnak a szükséges pénzt.

Ezt a közgyűlés köszönettel fogadta, s meghatározta, hogy az őrsereg számára kívántató 8 mázsa lőport, a melyből a 8-ik mázsa finom por legyen, s hozzá való golyóbist hozat, s ennek árát az ajánlott kölcsönből előlegezi, a mig az őrsereg visszafizetheti. Azonban a majorsági pénztár jövedelmét szaporítani okvetetlen szükséges levén, a nemes tanács sürgesse a pálinka haszonbérbeadása tárgyában kiküldött bizottmányt, minél előbb adja be munkálatát, a majorsági pénztári jövedelem mi módoni szaporithatása felől.

(Folytatása következik.)